



ΑΠΩΛΕΙΑ

ΛΙΟΥ ΣΙΑΟΜΠΟ

Ο κρηκός λόγος του Κινέζου
νομπελίστα που έζησε
«έγκλειστος» για τις ιδέες τους

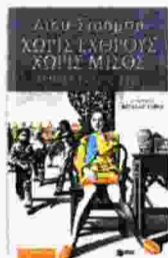
ΣΕΛ. 6-7

ΛΙΟΥ ΣΙΑΟΜΠΟ

Σίγησε η ποιητική φωνή της Κίνας

ΛΙΟΥ ΣΙΑΟΜΠΟ
Χωρίς
εχθρούς,
χωρίς μίσος.

Μετάφραση Τίνα Σπιρελάκη,
Εκδόσεις Πατάκη,
2016, σελ. 558,
τιμή 19,70 ευρώ



Ο γνωστότερος **κινέζος αντιφρονών**, βραβευμένος με το **Νομπέλ Ειρήνης**, δεν υπάρχει πια, αλλά οι ιδέες του συνεχίζουν να **ακούγονται και στα ελληνικά**

ΤΟΥ **ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΒΙΣΤΩΝΙΤΗ**

Μια φωνή σώπασε... Ο θάνατος του Λιου Σιαομπό, του γνωστότερου κινέζου αντιφρονούντος, την περασμένη εβδομάδα προκάλεσε πλήθος δημοσιευμάτων στον ελληνικό και διεθνή Τύπο. Ήταν αναμενόμενος, αφού ο Λιου Σιαομπό έπασχε από καρκίνο του ήπατος που βρισκόταν στο τελευταίο στάδιο. Πιο μπροστά η Γερμανία και οι ΗΠΑ ζήτησαν από την κινεζική κυβέρνηση να του επιτρέψουν να ταξιδέψει και να νοσηλευθεί στο εξωτερικό αλλά το Πεκίνο αρνήθηκε. Η άρνηση προκάλεσε θύελλα διαμαρ-

τυριών από επίσημα χείλη, δημόσιους φορείς και αξιωματούχους δυτικών κυβερνήσεων, οι οποίες ωστόσο σε άλλες περιπτώσεις αντιμετωπίζουν «χλιαρά» το ζήτημα της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Κίνα.

Σταθερός στις απόψεις του

Ο Λιου Σιαομπό δεν ανήκε στους ακραίους αντιφρονούντες. Ήταν όμως ο σταθερότερος στις απόψεις του και κυρίως: η κριτική του δεν περιοριζόταν στους ιθύνοντες του καθεστώτος αλλά αναφερόταν και στα στρώματα του πληθυσμού που πλούτισαν τα τελευταία χρόνια λόγω της αλματώδους ανάπτυξης της Κίνας. Επιπλέον, την κριτική του την άσκησε μένοντας στη χώρα του και γνωρίζοντας τις συνέπειες. Και όσο η κριτική αυτή μετριαζόταν μέσα στα χρόνια τόσο σκληραίνει η στάση των αρχών έναντι του. Ο λόγος ήταν απλός: το βραβείο Νομπέλ Ειρήνης που του απονεμήθηκε στις 8 Οκτωβρίου του 2010 «για τον μακροχρόνιο αγώνα του για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην Κίνα» σύμφωνα με το σκεπτικό της επιτροπής. Με το κύρος που είχε αποκτήσει λόγω του Νομπέλ θα ήταν εκτός Κίνας πολύ πιο «επικίνδυνος» για το καθεστώς παρά στη χώρα του.

Όμως ούτε κι ο ίδιος ήθελε να φύγει. Αυτό προκύπτει και από τη στάση του αλλά και από το βιβλίο του *Χωρίς εχθρούς, χωρίς μίσος*, το οποίο κυκλοφόρησε πέρυσι και στη χώρα μας. Είναι ένα απάνθισμα άρθρων και ποιημάτων που δημοσίευσε επί τριάντα σχεδόν χρόνια – τα περισσότερα από αυτά στο Διαδίκτυο (το οποίο χαρακτήριζε ως «δωρό του Θεού στον κινεζικό λαό»). Διαβάζοντάς το κανείς γνωρίζει και την άλλη πλευρά του κινεζικού «οικονομικού θαύματος», τη μεταλλαγή της κοινωνίας αλλά και τη στρεβλή σχέση της με το αυτοκρατορικό παρελθόν της που έχει μεταμορφωθεί (αφού διαχέεται πλέον όχι μόνο στα ανώτερα αλλά και στα μεσαία στρώματα της κοινωνίας). Είναι χαρακτηριστικό το ότι ο Λιου Σιαομπό αποκαλεί τον Μάο «αυτοκράτορα». Και εντυπωσιακό που και ένας σπουδαίος δυτικός συγγραφέας, ο Αντρέ Μαλρό, όταν πριν από μισόν αιώνα περίπου συνάντησε τον Μάο, είδε μπροστά του έναν άλλου είδους αυτοκράτορα, όπως γράφει στα *Αντιαπομνημονεύματά* του.

Ο διανοούμενος στην πρωτοπορία

Από τα κείμενα του βιβλίου προκύπτει και η άποψη του Λιου Σιαομπό για τον ρόλο του διανοουμένου στις σημερινές κοινωνίες. Ο διανοούμενος βρίσκεται μπροστά από την εποχή του, είναι πρωτόπορος, ικανός να δει το μέλλον – και έτσι να μπορεί να κρίνει το παρόν. Δεν είναι δηλαδή κάποιος που βρίσκεται «στην αντιπολίτευση» αλλά κάποιος που κρίνει – και η κριτική του έχει αξία μόνον



όταν συνοδεύεται από μια στάση ζωής, από τη συνέπεια λόγων και πράξεων. Γι' αυτό όταν πέθανε ο Μπα Τζιν, ο διασημότερος πεζογράφος της Κίνας, δεν δίστασε να γράψει ένα κείμενο (περιλαμβάνεται στο βιβλίο) όπου ασκεί σκληρή κριτική στα λόγια και στις πράξεις, πιο σωστά στη διπλή γλώσσα του Μπα Τζιν – που τον θεωρεί μέτριο συγγραφέα –, παρότι ο τελευταίος υπέστη μεγάλες διώξεις και προσβολές κατά τη διάρκεια της «πολιτιστικής επανάστασης». (Μία από τις τιμωρίες που του επέβαλαν οι ερυθροφρουροί ήταν να καθαρίζει το πάτωμα και τα αποχωρητήρια της Ένωσης Κινέζων Συγγραφέων).

Αλλά τι συνέβη στην Κίνα με τις μεταρρυθμίσεις του Ντενγκ Χοιάο Πινγκ; Πρώτον, ο κομμουνισμός αντικαταστάθηκε από τον εθνικισμό. Δεύτερον, η Κίνα υιοθέτησε έναν καπιταλισμό δίχως όρια, χωρίς κράτος δικαίου, αυτόν που κάποιος στη Δύση ευρηματικά χαρακτήρισε «κόκκινο καπιταλισμό». Η χώρα έγινε λεία των εργολάβων και οι άνθρωποι αναλώσιμοι. Παλαιότερα δεν τολμούσε κανείς να μιλήσει. Τώρα σε ιδιωτικές συζητήσεις μπορούν να λένε τι σκέπτονται, όχι όμως και δημοσίως. Δημοσίως, προκειμένου να «γίνονται οι δουλειές», κολακεύουν ξεδιάντροπα τους κρατούντες. Τρίτον, η αλματώδης ανάπτυξη οδήγησε στον ξέφρενο καταναλωτισμό, τη χειρότερη μορφή κοινωνικής διαφθοράς. Τέ-

ταρτον, είχαμε τη φήμωση κάθε φωνής που θα ασκούσε δημοσίως κριτική στο σύστημα. Και πέμπτον – και χειρότερο – ότι αυτά ίσως και να μη συνέβαιναν, ή ίσως να μην επικρατούσαν τόσο εύκολα, αν δεν εξαγοράζονταν οι διανοούμενοι, που έχουν συμμαχήσει με τους αξιωματούχους και τους καπιταλιστές.

Κριτική των ελίτ

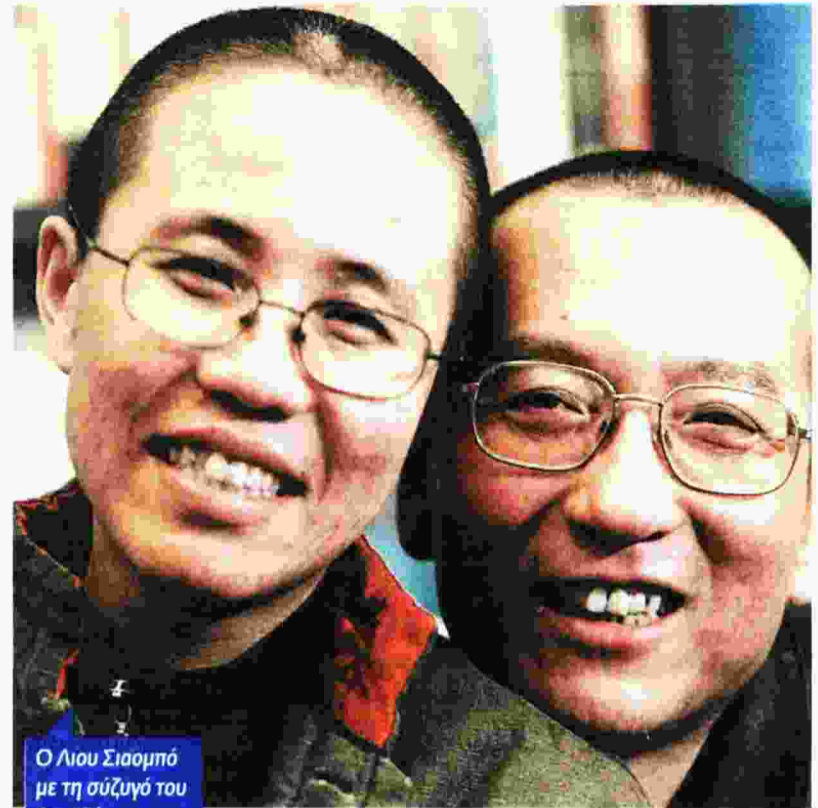
Αντιλαμβάνεται κανείς πως αυτού του είδους η κριτική, που αφορά μεγάλα στρώματα της κοινωνίας και θίγει στον πυρήνα τους την πολιτική, οικονομική και πνευματική ελίτ, θα είχε ως αποτέλεσμα ο Λιου Σιαομπό να αποκτήσει αμέτρητους εχθρούς και πέραν των στελεχών του κομμουνιστικού κόμματος και της κυβέρνησης. Ασφαλώς και το γνώριζε ο ίδιος. Όταν γράφει πως το Θιβέτ δεν πρόκειται να αποκτήσει αυτονομία αν οι Χαν (η μεγαλύτερη από τις 56 αναγνωρισμένες επισήμως εθνικές ομάδες της Κίνας) δεν αποκτήσουν την ελευθερία να εκφράζονται δημοσίως, έλεγε κάτι αυτονόητο. Αυτονόητο διότι, σύμφωνα με το σκεπτικό του, ο αγώνας για τα ανθρώπινα δικαιώματα περνάει πρώτα από τις διαπροσωπικές σχέσεις. Οι άνθρωποι θα πρέπει να είναι ειλικρινείς, να μη χρησιμοποιούν διπλή γλώσσα για το συμφέρον τους. Γιατί και τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι αξίες πανανθρώπινες και όχι εισαγόμενες από

Ένα ποίημα για τον Λιου και τη Λιου

Λίγες ημέρες προτού πεθάνει ο Λιου Σιαομπό έλαβα ένα ποίημα γραμμένο από τον **Γουάνγκ Τζιαοσί**, ο οποίος ανήκει στους σημαντικότερους ποιητές της Κίνας. Το ποίημα αναφέρεται στις συνθήκες νοσηλείας και απομόνωσης του Λιου Σιαομπό με τη σύζυγό του **Λιου Σία** δίπλα του πριν από το μοιραίο τέλος. Ζήτησα από τον ποιητή μέσω κοινού μας φίλου και μου έδωσε την άδεια να το δημοσιεύσω. Το παρουσιάζω εδώ σε δική μου πρόχειρη μετάφραση. (Ο τίτλος φυσικά παραπέμπει στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Σολζενίτιν.)

ΠΤΕΡΥΓΑ ΚΑΡΚΙΝΟΠΑΘΩΝ

Όχι του Σολζενίτιν
αλλά ενός άλλου
σε κάποια επαρχία
μιας κοντινής αυτοκρατορίας.
Αυτό το ζευγάρι
τόσο σκελετωμένοι
που ακόμη κι η πνοή του ανέμου
θα μπορούσε να τους ρίξει κάτω.
Εκείνος με τη ριγέ φόρμα της φυλακής,
αυτή μια φαλακρή κατάδικος.
Γέρνουν ο ένας πάνω στον άλλον
χαρούμενοι που συναντούν
αυτή την πλευρά του θανάτου –
αν όχι και την πιο πέρα.
Όταν τα χείλη του σαλεύουν
εκείνη χάρεται σαν κοριτσάκι.
Εκπληκτες αναρωπιούνται οι νοσοκόμες:
Πολιτικοί κρατούμενοι αυτοί οι ανόητοι;
Κάποιοι από μας μπορεί να κλαίμε,
κάποιοι απλώς να νιώθουμε δυσάρεστα.
Ετούτοι οι δυο
μες στον λευκό κι αστραφτερό θάλαμο
που ούτε να τον φανταστεί δεν θα μπορούσε
ο Σολζενίτιν
χορεύουν στην κορυφή του Γολγοθά.
Γι' αυτούς ο κόσμος πέταξε μακριά.
Με το άγγιγμά τους αποκτούν
ένα τελευταίο απομεινάρι δύναμης,
καθώς αγκαλιάζονται
μες στο διάχυτο φως
που εμείς δεν το βλέπουμε –
άγιοι από τώρα.



Ο Λιου Σιαομπό με τη σύζυγό του Λιου Σία

Ο Λιου Σιαομπό χαρακτήρισε το Διαδίκτυο «δώρο του Θεού στον κινεζικό λαό»

τη Δύση «ιδέες». Μόνον έτσι μπορούμε να οδηγηθούμε σε μια κοινωνία «χωρίς εχθρούς» και «χωρίς μίσος».

Η Χάρτα 08 και το Σύνταγμα

Το πρότυπο της δυτικής κοινωνίας δεν είναι «ιδεώδες» και του ασκείται σκληρή κριτική τόσο από τους διανοούμενους όσο και από τους πολίτες, αλλά δεν έχει καμία σχέση με το κινεζικό. Εκείνος ο ρομαντικός και ουτοπιστής διανοούμενος πίστευε ότι πρέπει να εφαρμοστεί στην Κίνα, γνωρίζοντας κατά βάθος ότι δεν ήταν ρεαλιστικό αλλά και πιστεύοντας ότι κανένας αγώνας δεν είναι μάταιος, ανεξαρτήτως του τιμήματος. Όταν το 2008 με μια ομάδα διανοουμένων συνέταξαν και κοινοποίησαν τη Χάρτα 08, στα περισσότερα σημεία της ζητούσαν την εφαρμογή του κινεζικού συντάγματος που προβλέπει, ανάμεσα σε άλλα, την ελευθερία της γνώμης και του συνέρχεσθαι και τη διάκριση των εξουσιών. Ένα σύνταγμα που δεν διαφέρει και πολύ από τα συντάγματα των δυτικών χωρών. Αλλά η εφαρμογή του θα διέλυε τη συμμαχία διανοουμένων, αξιωματούχων και εργολάβων.

Ο Λιου Σιαομπό θα στιγματιζόταν ως «εχθρός του λαού». Η κοινοτοπία λέει πως τα έργα κρίνουν τον άνθρωπο. Τα έργα του διανοουμένου όμως είναι τα κείμενά του. Και σε αυτά δεν έχει το

δικαίωμα απέναντι στη συνείδησή του, στη μνήμη των θυμάτων και του λαού στον οποίον απευθύνεται, να χρησιμοποιεί διπλή γλώσσα.

Κοινωνία - κουλτούρα - κόσμος - εξουσία

Τα κείμενα του βιβλίου χωρίζονται σε τέσσερα μέρη. Το πρώτο έχει τίτλο «Πολιτική με κινεζικά χαρακτηριστικά». Εξηγεί πώς οι πολιτικές και κοινωνικές ιδιομορφίες μιας χώρας λειτουργούν σε βάρος του λαού όταν τελούν υπό τον απόλυτο έλεγχο της εξουσίας. Το δεύτερο μέρος με τον γενικό αλλά εξίσου χαρακτηριστικό τίτλο «Κουλτούρα και κοινωνία» είναι στο μεγαλύτερο μέρος του μια σκληρή κριτική για τους καθεστωτικούς διανοούμενους και τις αλλοιώσεις που επιφέρουν στον ψυχισμό και τη συμπεριφορά του λαού. Το τρίτο μέρος («Η Κίνα και ο κόσμος») αναφέρεται στην εικόνα της χώρας «εκτός τειχών», στο λεγόμενο «κινεζικό θαύμα», το οποίο είναι λίγο-πολύ «κούφιο» – για να θυμηθεί κανείς το προκλητικό δοκίμιο του Τζορτζ Στάινερ με τίτλο «Το κούφιο θαύμα» το οποίο αναφερόταν στην καταστροφή που επέφερε ο ναζισμός στη γερμανική γλώσσα, την οποία δεν μπορούσε να υποκαταστήσει η ραγδαία οικονομική ανάπτυξη της Γερμανίας μεταπολεμικά.

Ένας ουτοπιστής όμως μπορεί πάντα να ελπίζει – και κάποτε να υπερβάλλει.

Λ.χ. στο τμήμα αυτό υπάρχει και ένα κείμενο σχετικά με τις ελπίδες που γέννησε η εκλογή του Μπαράκ Ομπάμα ως προέδρου των ΗΠΑ. Ο Σιαομπό εδώ προχωρεί σε μια «ριζοσπαστική» πρόταση: Αφού ένας Αφροαμερικανός έγινε πρόεδρος των ΗΠΑ, γιατί να μη γίνει πρόεδρος της Κίνας ο Δαλάι Λάμα («ο δικός μας Μπαράκ Ομπάμα») λέει και να λυθεί έτσι διά παντός το πρόβλημα με το Θιβέτι, δεδομένου ότι ο μετριοπαθής Δαλάι Λάμα, που στο Θιβέτι λατρεύεται σαν Θεός, θα καθιστούσε αδρανείς τις αποσχιστικές θιβετιανές ομάδες. Θα είχε κανείς κάθε λόγο να διαφωνεί με όσα λέει σχετικά (αν και αυτό είναι άλλο ζήτημα): «Στο ιστορικό πλαίσιο η νίκη του Ομπάμα θα έπρεπε να χαρακτηριστεί "αμερικανικό θαύμα" και όχι "θαύμα του Ομπάμα". Υπενθυμίζει στον κόσμο το μεγαλείο του αμερικανικού χωνευτηρίου και μας εμπνέει ξανά να κοπιάσουμε πέρα από τις υλικές όψεις του αμερικανικού ονει-

συγγραφέα, από τα οποία ξεχωρίζουν αυτά που έγραψε για τη σύζυγό του Σία.

Μια άδεια καρέκλα μπροστά στη θάλασσα

Ο Λιου Σιαομπό αναγνωρίζει τη σχετική πρόοδο που έγινε στην Κίνα μετά τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Οι πολίτες μπορούν μεταξύ τους να εκφράζονται ελεύθερα και κάποιες φορές και δημόσια. «Προειδοποιήσεις» ασφαλώς και γίνονται και ασκούνται ακόμη και πιέσεις, αλλά αυτές δεν έχουν καμιά σχέση με τη μαοϊκή εποχή όπου ήταν αδιανόητο να πει τη γνώμη του. Όμως η Κίνα απέχει ακόμη αρκετά από το να χαρακτηριστεί «δημοκρατική».

Στην τελετή απονομής του βραβείου Νομπέλ Ειρήνης το 2010 ο τιμώμενος δεν παρέστη. Στη θέση του υπήρχε μια άδεια καρέκλα. Ο θάνατος του Λιου Σιαομπό καλύφθηκε εκτενώς από τα διε-

Ο διανοούμενος βρίσκεται μπροστά από την εποχή του, είναι πρωτοπόρος, ικανός να δει το μέλλον – κι έτσι να μπορεί να κρίνει το παρόν. Δεν είναι κάποιος που βρίσκεται «στην αντιπολίτευση» αλλά κάποιος που κρίνει – και η κριτική του έχει αξία μόνον όταν συνοδεύεται από μια στάση ζωής, από τη συνέπεια λόγων και πράξεων

ρου: το αποκορύφωμά του βρίσκεται στον Λευκό Οίκο, όχι στη Γουόλ Στριτ».

Ντοκουμέντα και ποιήματα

Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το τέταρτο τμήμα που περιλαμβάνει μια σειρά από ντοκουμέντα, σημαντικότερο από τα οποία είναι το κείμενο της Χάρτας 08, που είναι εν πολλοίς άγνωστο στη χώρα μας, ένα είδος μετριοπαθούς μανιφέστου που γράφτηκε στο πρότυπο της Χάρτας 77 των Τσέχων. Γι' αυτό και δεν είναι τυχαίο που τον τόμο προλογίζει ένας από τους συντάκτες της Χάρτας 77, ο Βάτσλαβ Χάβελ. Το βιβλίο κλείνει με μια σειρά από συγκινητικά ποιήματα του

θνή ΜΜΕ αλλά πέρασε απαρατήρητος από τα κινεζικά αντίστοιχα. Το αν θα λειτουργήσει ως αφορμή να βελτιωθεί η κατάσταση όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πρόωρο να το πει κανείς. Το συμβολικό περιεχόμενο της ζωής και του έργου ωστόσο κανείς δεν μπορεί να το καταργήσει.

Η σορός του Λιου Σιαομπό αποτεφρώθηκε και οι τέφρες του σκορπίστηκαν στη θάλασσα. Τώρα, σε ανάμνηση της άδειας καρέκλας κατά την απονομή του Νομπέλ Ειρήνης, σε αμέτρητες ιστοσελίδες του Διαδικτύου οι χρήστες ανεβάζουν φωτογραφίες με μian άδεια καρέκλα μπροστά στη θάλασσα.